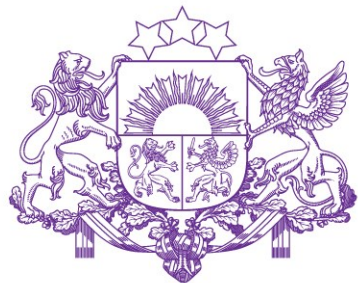

Par pagaidu aizsardzības pret vardarbību mehānisma efektivitāti tiesās

Tiesu prakses par 2021.-2022. gadu analīze

LATVIJAS REPUBLIKAS

TIESĪBSARGS

1. Mērķi

- Pagaidu aizsardzības mehānisma tiesā **izpratne sabiedrībā**.
- **Tiesu prakses analīze** par pagaidu aizsardzības mehānisma piemērošanu tiesā pastāvošā normatīvā regulējuma un iespējamo tā uzlabojumu kontekstā.
- **Izdarīt secinājumus un gatavot iespējamus ierosinājumus** tiesiskā regulējuma un prakses pilnveidei.

2. Metodika

- Datu analīze par kopumā 1630 lietām (2021. – 2022. g.)
- Anonimizēta informācijas ievade pēc vienādiem kritērijiem un vēlāka apstrāde
- Kvalitatīva iepazīšanās ar tiesu pieņemtajiem lēmumiem un visiem lietās esošajiem materiāliem
- Apmeklētas rajonu tiesas visā Latvijā
- Kopumā izvērtēti ne mazāk kā 75% no visām 2021. – 2022. g. dažādos tiesu namos izskatītajām šīs kategorijas lietām

3. Pieteikumi

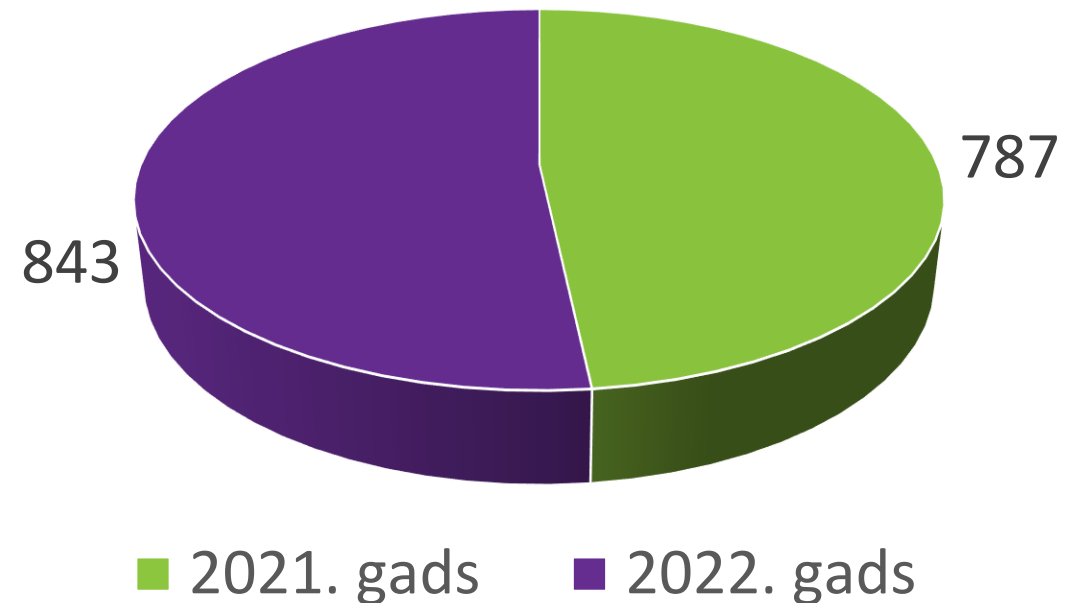
Prasītāju un atbildētāju raksturojums

Sadalījums pa gadiem

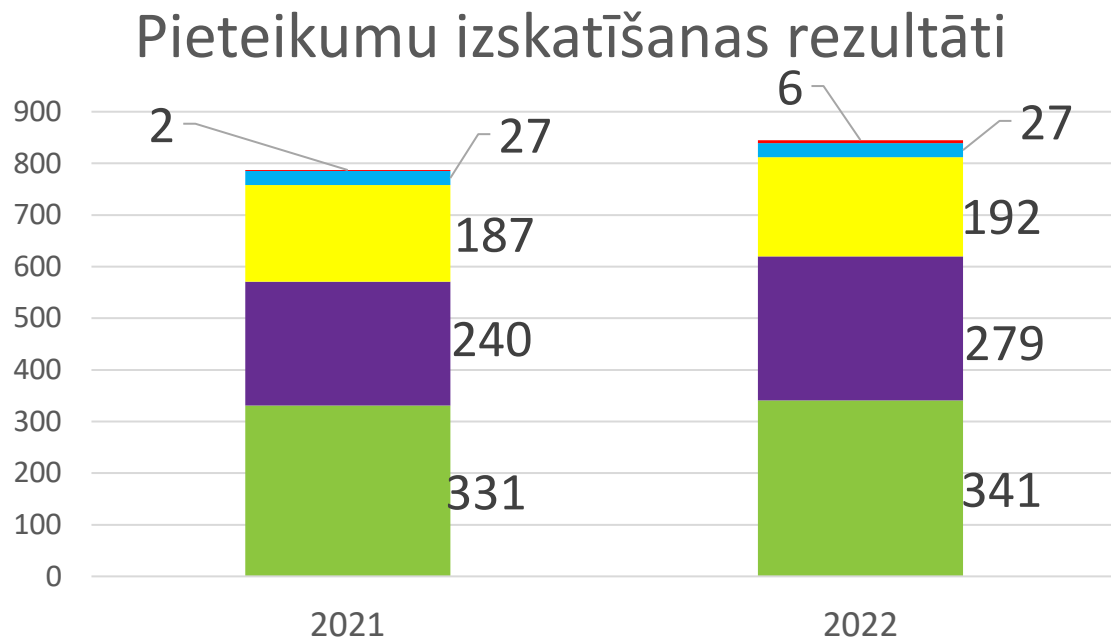
No 1630 lietām:

- 787 lietas bija no 2021. gada
- 843 lietas bija no 2022. gada

Sadalījums pa gadiem

Sadalījums pēc izskatīšanas rezultāta

■ apmierināti
■ noraidīti

■ daļēji apmierināti
■ izbeigta tiesved.

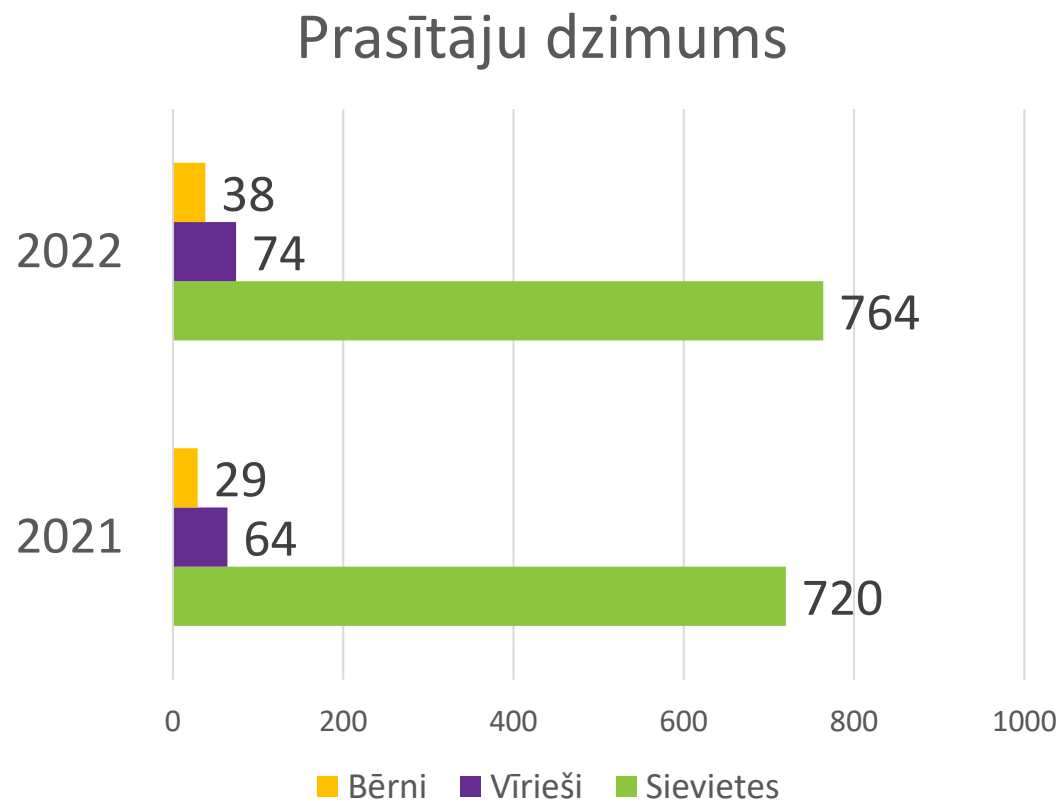
2021. gadā

- 73% (571) pieteikumi vismaz daļā apmierināti

2022. gadā

- 74% (620) pieteikumi vismaz daļā apmierināti

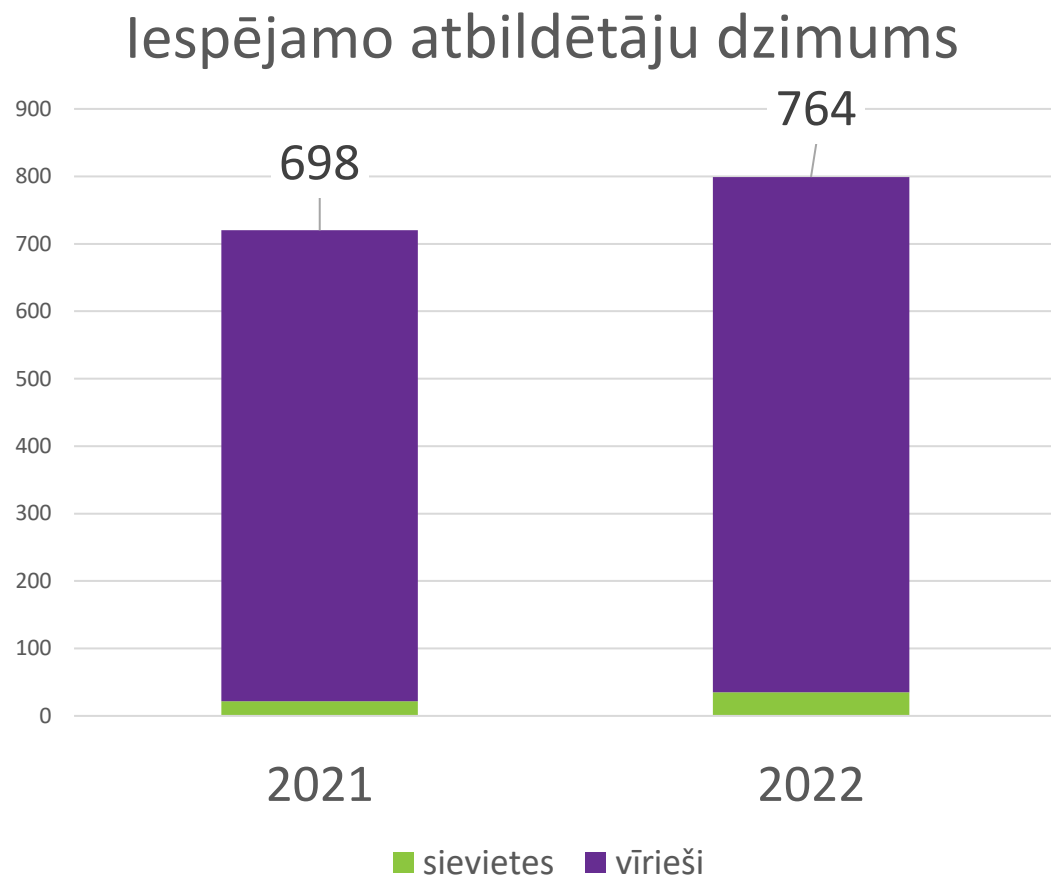
Sadalījums pēc prasītāju dzimuma

2021. un 2022. gadā:

- Vairāk kā 90% pieteikumu iesniedzēju ir sievietes
- Bērnu vārdā iesniegto pieteikumu skaits, ko iesniedzis likumiskais pārstāvis (bērnu interesēs sniegto pieteikumu skaits ir lielāks, sk. tālāk)

Sadalījums pēc iespējamo atbildētāju dzimuma

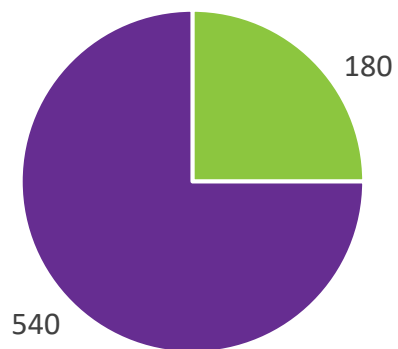

2021. un 2022. gadā:

- gandrīz 90% lietu iespējamie atbildētāji ir vīrieši

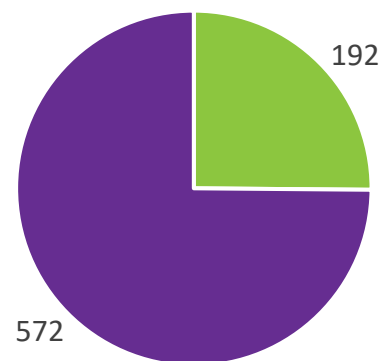
Apmierināto pieteikumu īpatsvars pēc dzimuma

Sievietes 2021

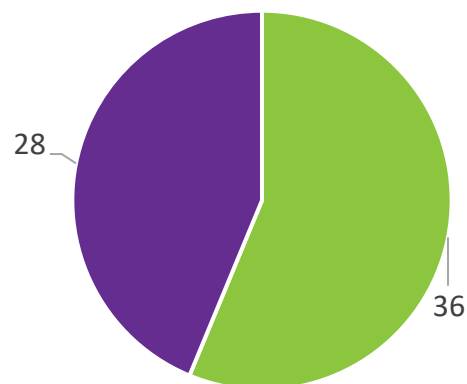
■ Siev. noraidīti ■ Siev. apm.

Sievietes 2022

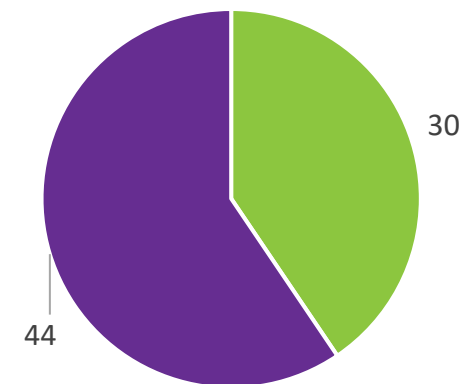
■ Siev. noraidīti ■ Siev. apm.

Vīrieši 2021

■ Vīr. noraidīti ■ Vīr. apm.

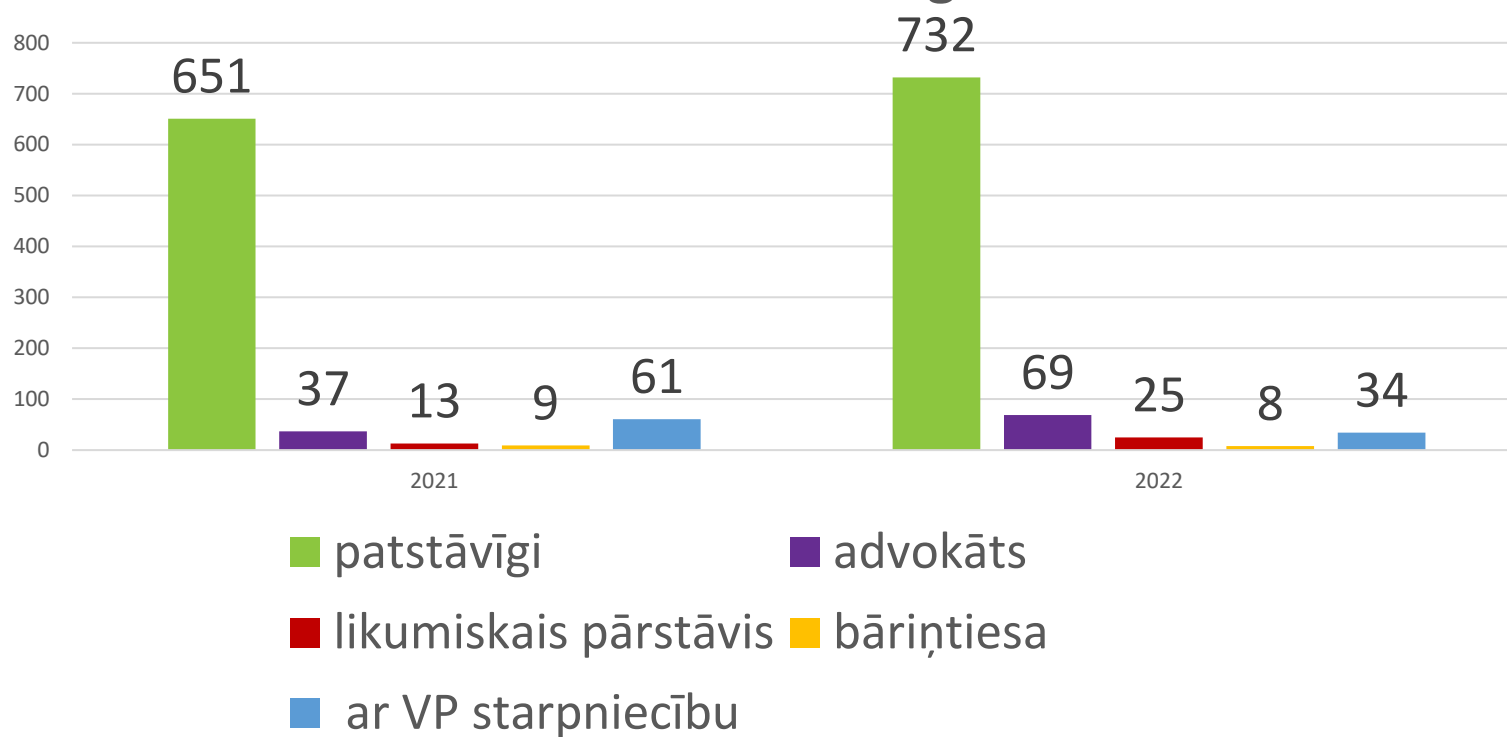
Vīrieši 2022

■ Vīr. noraidīti ■ Vir. apm.

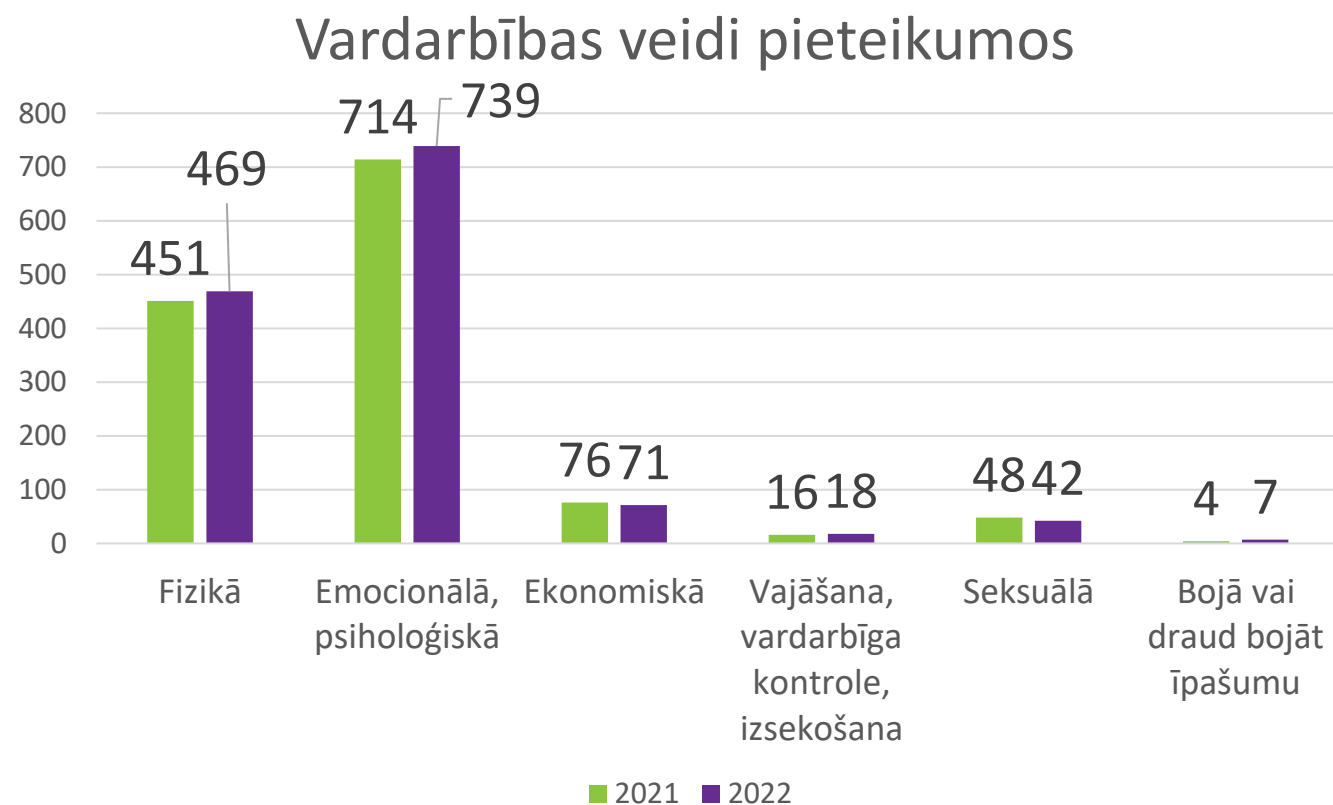
Kas iesniedz pieteikumus

Pieteikuma iesniegšana

- 85% gadījumu persona pieteikumu par pagaidu aizsardzību ir iesniegusi pati
- bāriņtiesu pieteikumi 100% apmierināti

Pieteikumos norādītie vardarbības veidi

Procentuāli kopā:

Fiziskā – 56,44%

Emocionālā – 89,14%

Seksuālā – 5,52%

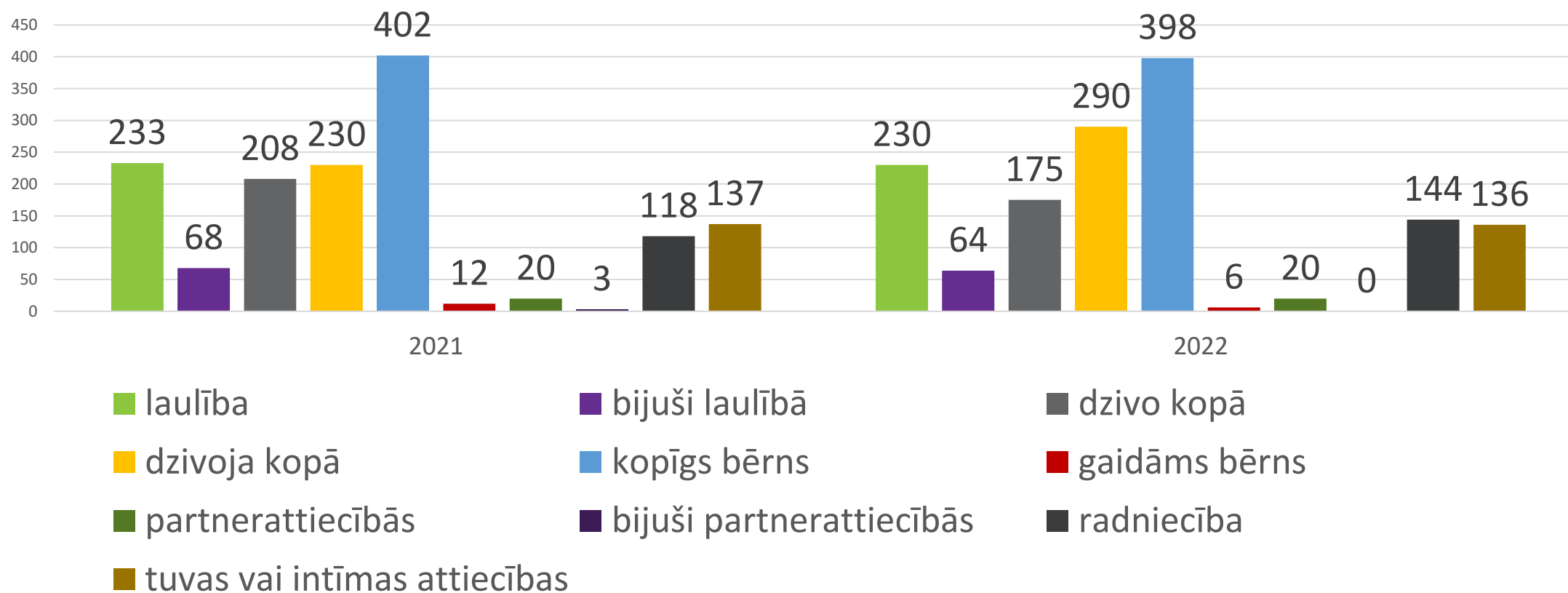
Ekonomiskā – 9,02%

Vajāšana – 2,09%

Īpašuma bojāšana – 0,67%

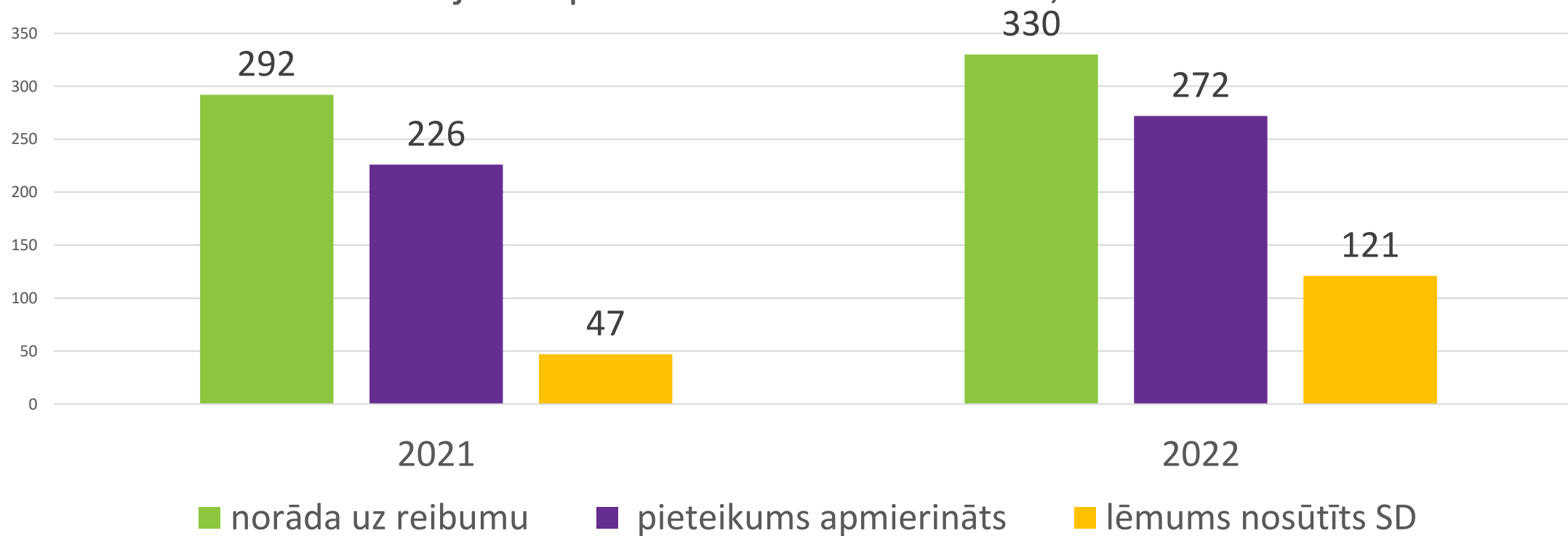
Pieteikumos norādītās attiecības ar atbildētāju

Attiecību raksturs

Apreibinošo vielu lietošana

Atbildētāji un apreibinošo vielu lietošana, t.sk. alkohola

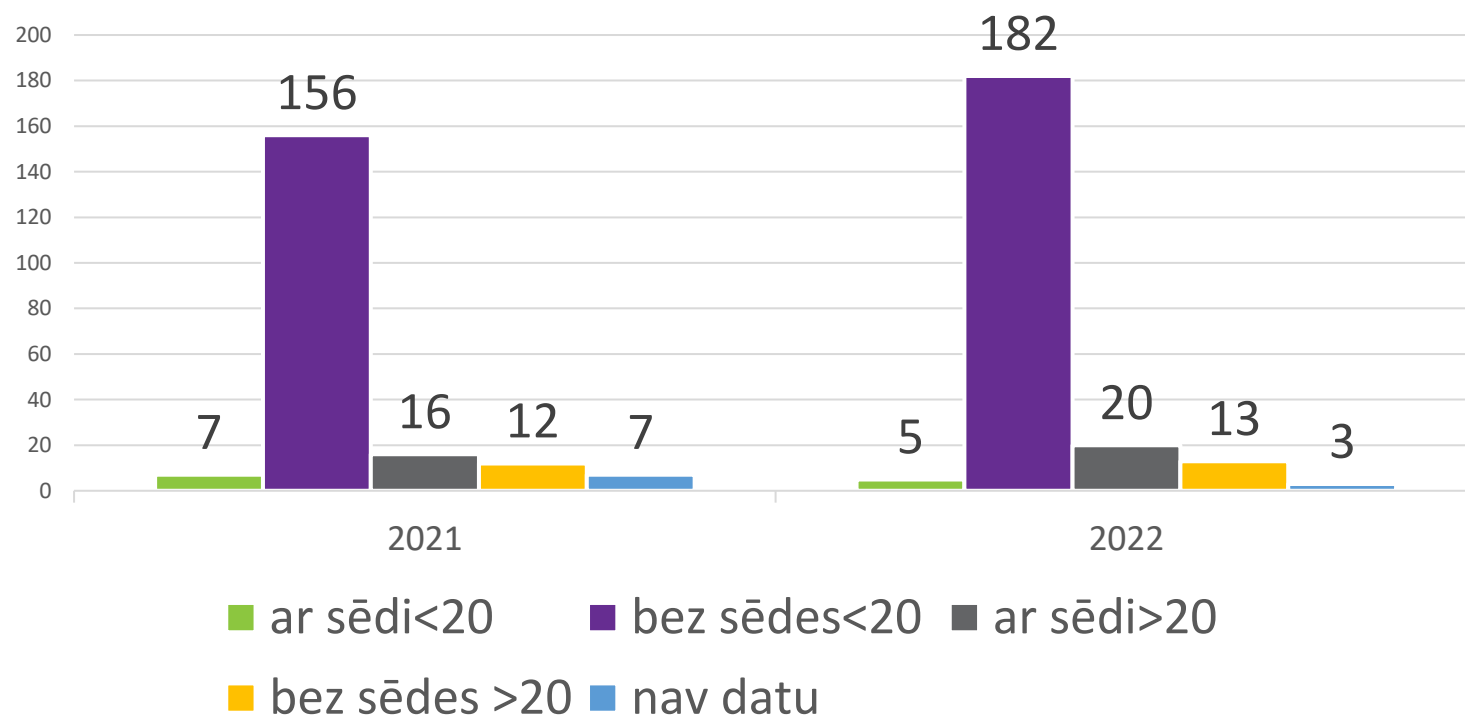

4. Pieteikumu izskatīšana

Tiesas sēdes, izskatīšanas ilgums, apliecinājums, pierādījumi, pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošana

4. Tiesas sēžu rīkošana

Ilgāk par 7 dienām skatītās lietas – ar un bez sēdēm

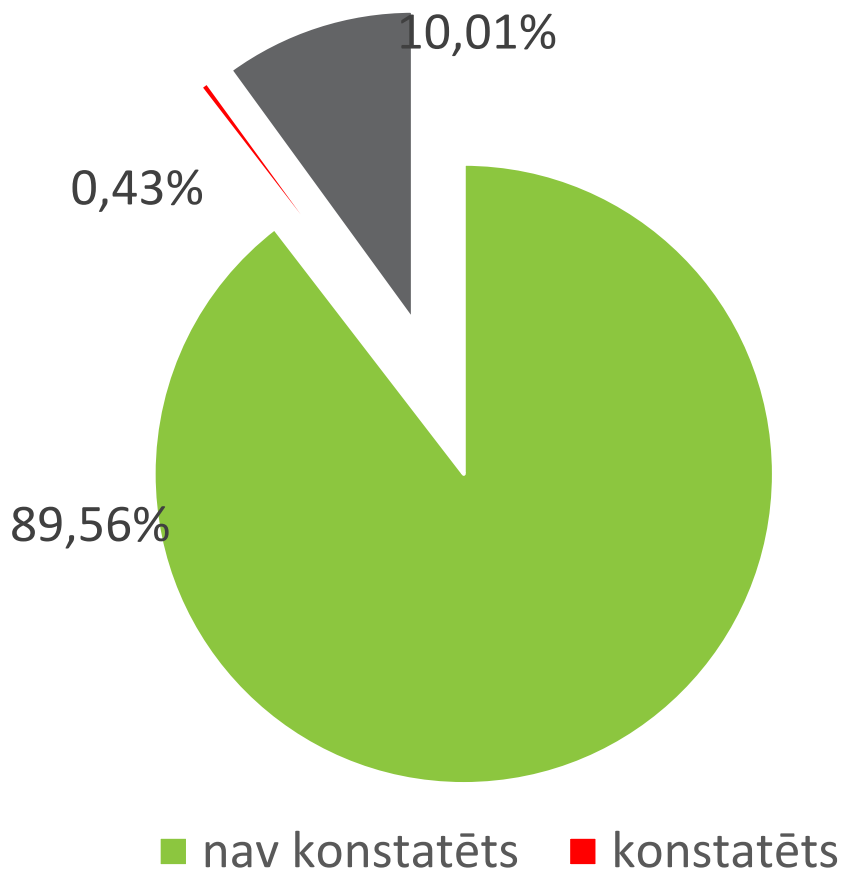
2021. gadā:

- 1-7 dienu laikā izskatītas 589 lietas

2022. gadā:

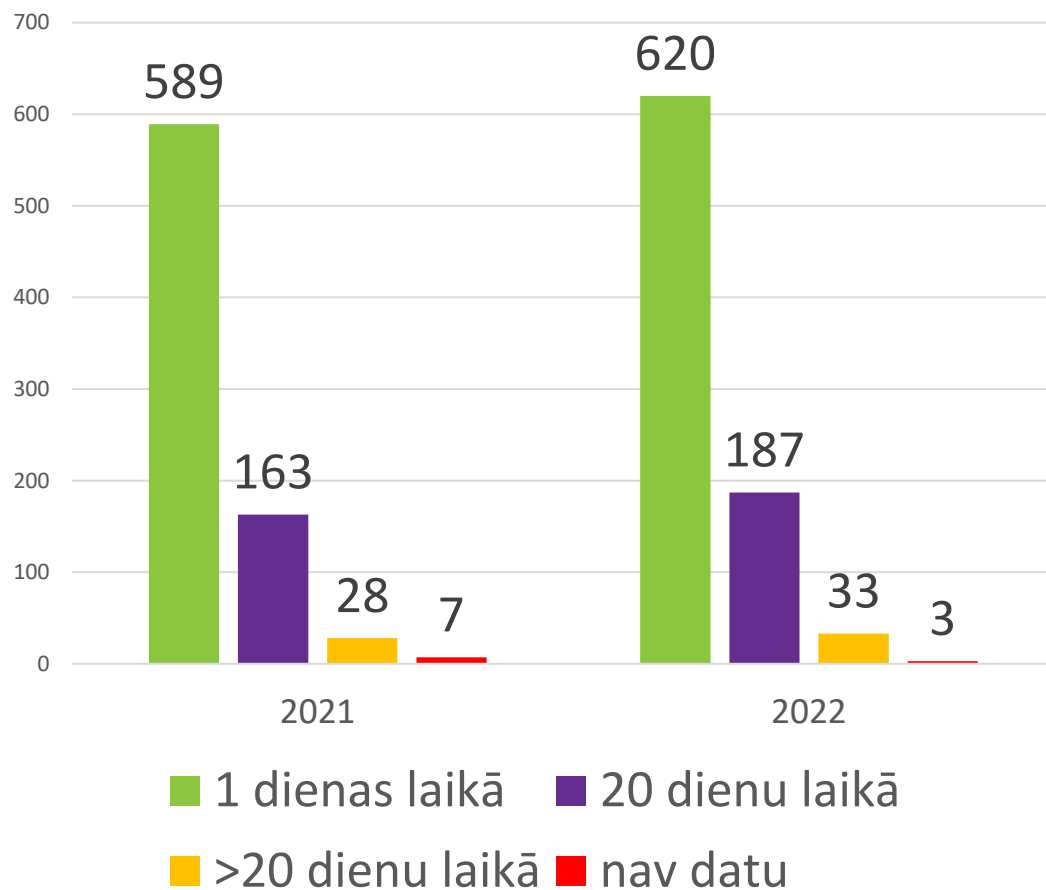
- 1-7 dienu laikā izskatītas 620 lietas

Apliecinājums

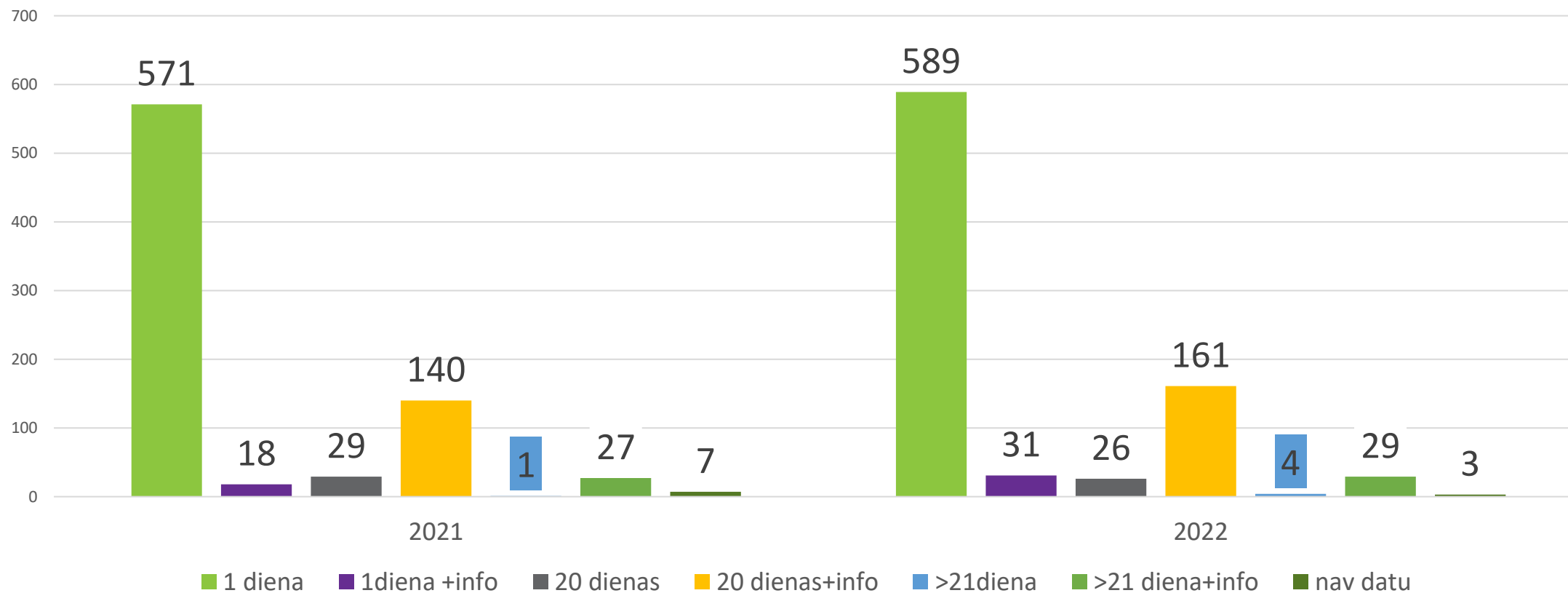
- 89,56% tiesa pieņem, ka persona ir brīdināta par kriminālatbildību un sniedz patiesu informāciju
- 10,01% tiesa lēmumā nav izteikusi attieksmi pret sniegto ziņu patiesumu
- 0,43% tiesa kritiski novērtējusi pieteikumā sniegto ziņu patiesumu
- Vienā gadījumā tiesa taisīja blakus lēmumu par nepatiesu ziņu sniegšanu un nosūtīja to policijai

Pieteikumu izskatīšanas ilgums

- 47 pieteikumi tika iesniegti piektdienā, bet izskatīti pirmdienā, vai izskatīti pēc dažādām oficiālām brīvdienām, piemēram.
- VP: visvairāk nošķiršanas lēmumu ir nedēļas nogalēs, bet izsaukumu – vakaros un naktīs
- Kopumā 61 gadījumos pieteikums izskatīts, pārsniedzot 20 dienu termiņu

Pieteikumu izskatīšanas ilgums un pierādījumu pieprasīšana

Pierādījumi

2021

36 reizes
tiesa
ieguva
pierād.

93 skaidrs
lūgums iegūt
pierādījumus

95 skaidrs
lūgums iegūt
pierādījumus

37 reizes
tiesa
ieguva
pierād.

2022

182 lietās
pierādījumi
iegūti pēc
tiesas
iniciatīvas

22 lietās
rīkota vismaz
viena tiesas
sēde

25 lietās
rīkota vismaz
viena tiesas
sēde

153 lietās
pierādījumi
iegūti pēc
tiesas
iniciatīvas

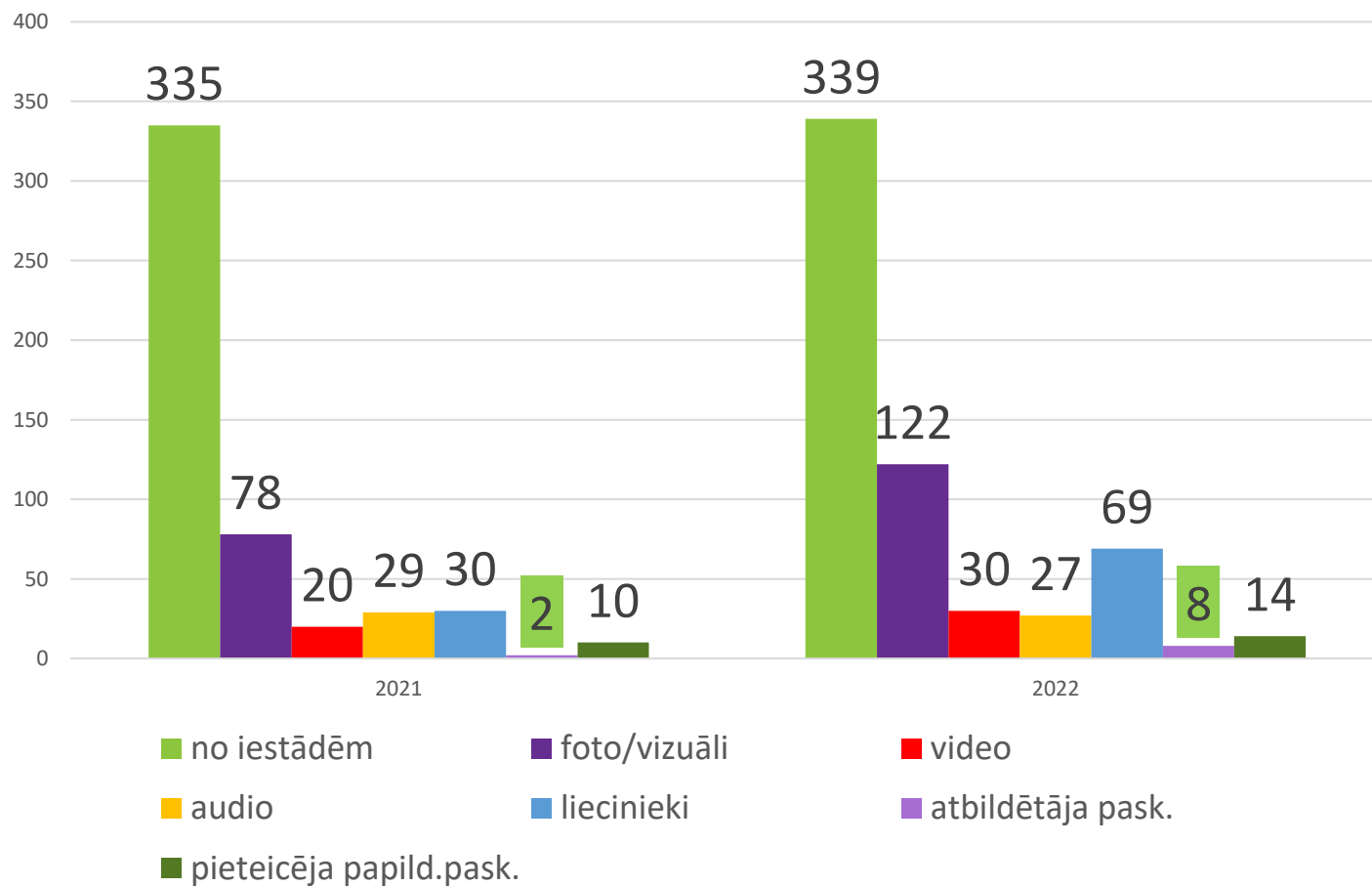
384 no
tiem bez
pierādī-
jumiem

598
pieteikumi
izskatīti bez
pierādījumu
pārbaudes

624
pieteikumi
izskatīti bez
pierādījumu
pārbaudes

406 no
tiem bez
pierādī-
jumiem

Pierādījumu veidi

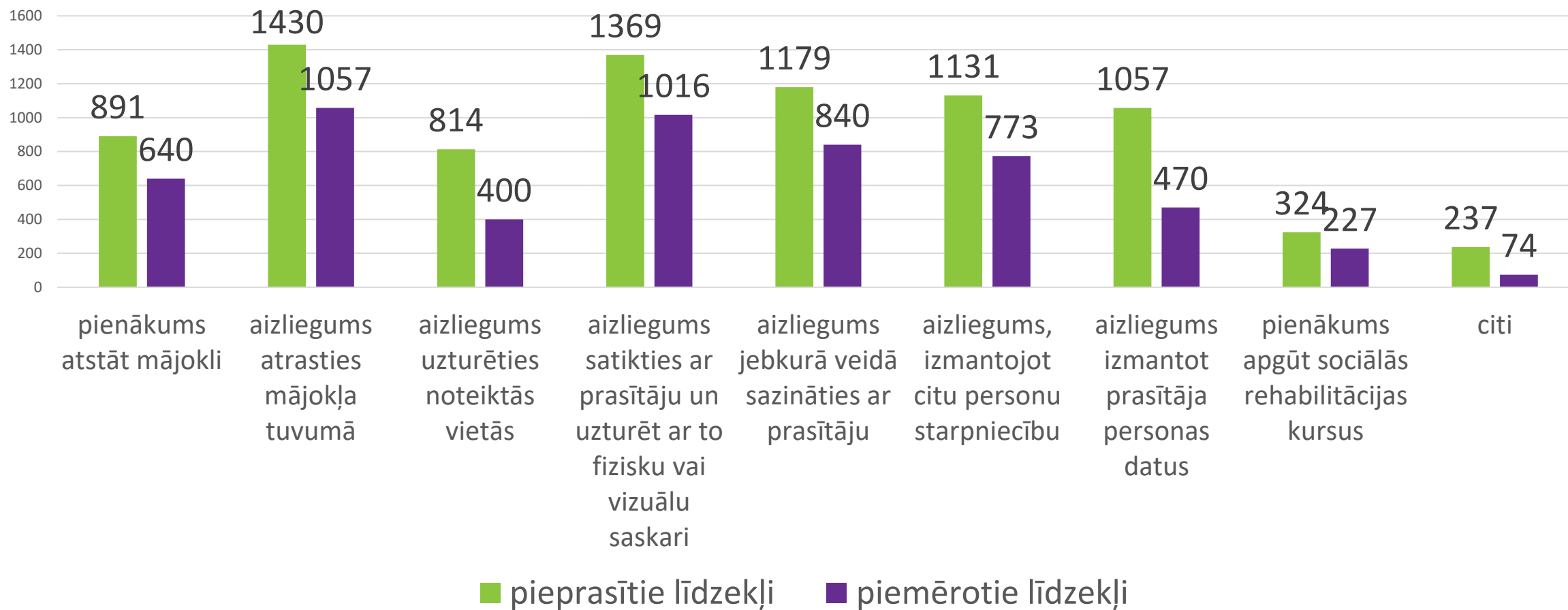
2021

- 90 reizes pievienoti VP dokumenti (31 liecina par iepriekšēju nošķiršanu)

2022

- 84 reizes pievienoti VP dokumenti (29 liecina par iepriekšēju nošķiršanu)

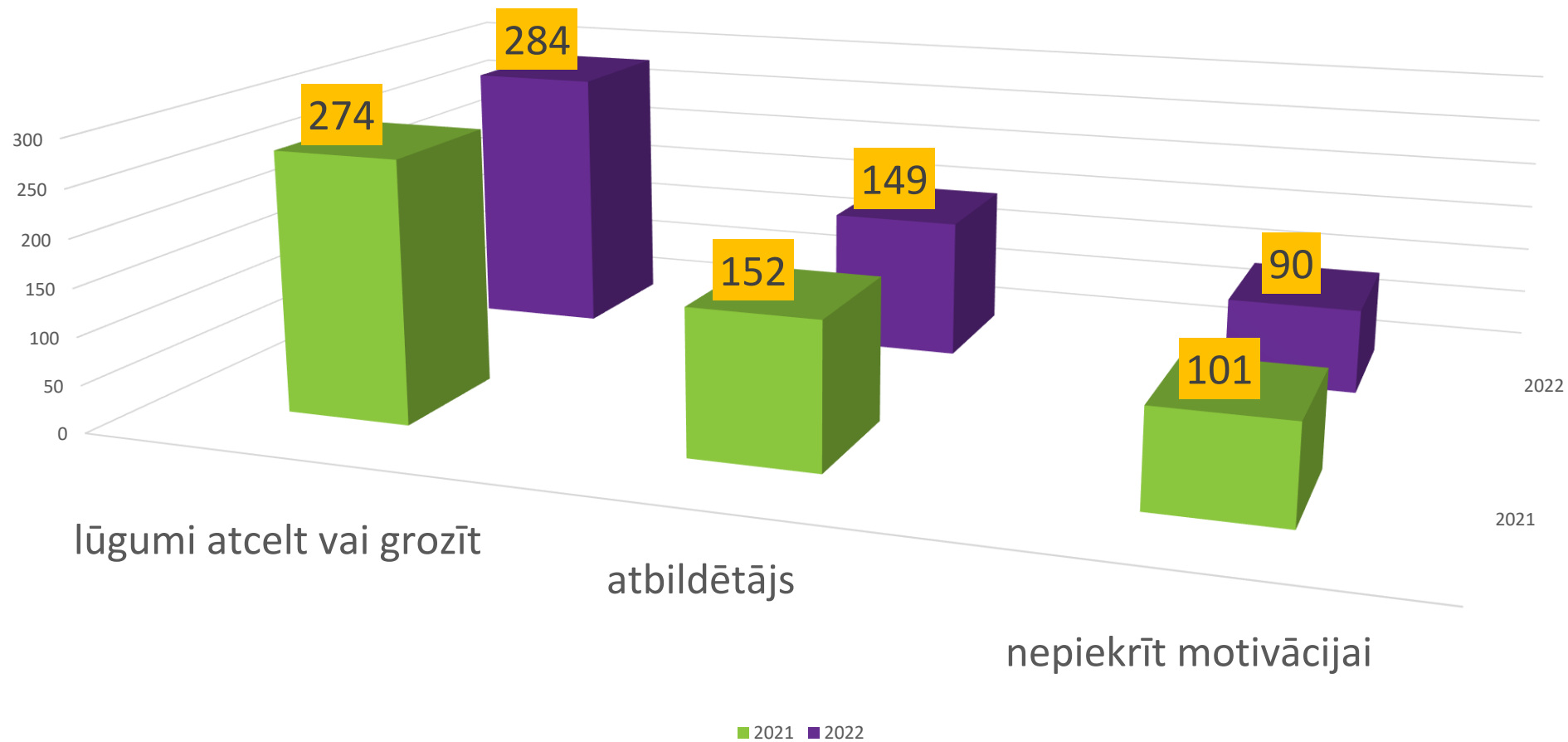
Pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošana

5. Tiesas nolēmumi

Motivācija, lūgumi atcelt lēmumus, lēmuma par nošķiršanu nozīme, blakus lēmumi, informēšana par lēmumu par pagaidu aizsardzību, tā paziņošana iestādēm

Lūgumi atcelt pagaidu aizsardzību

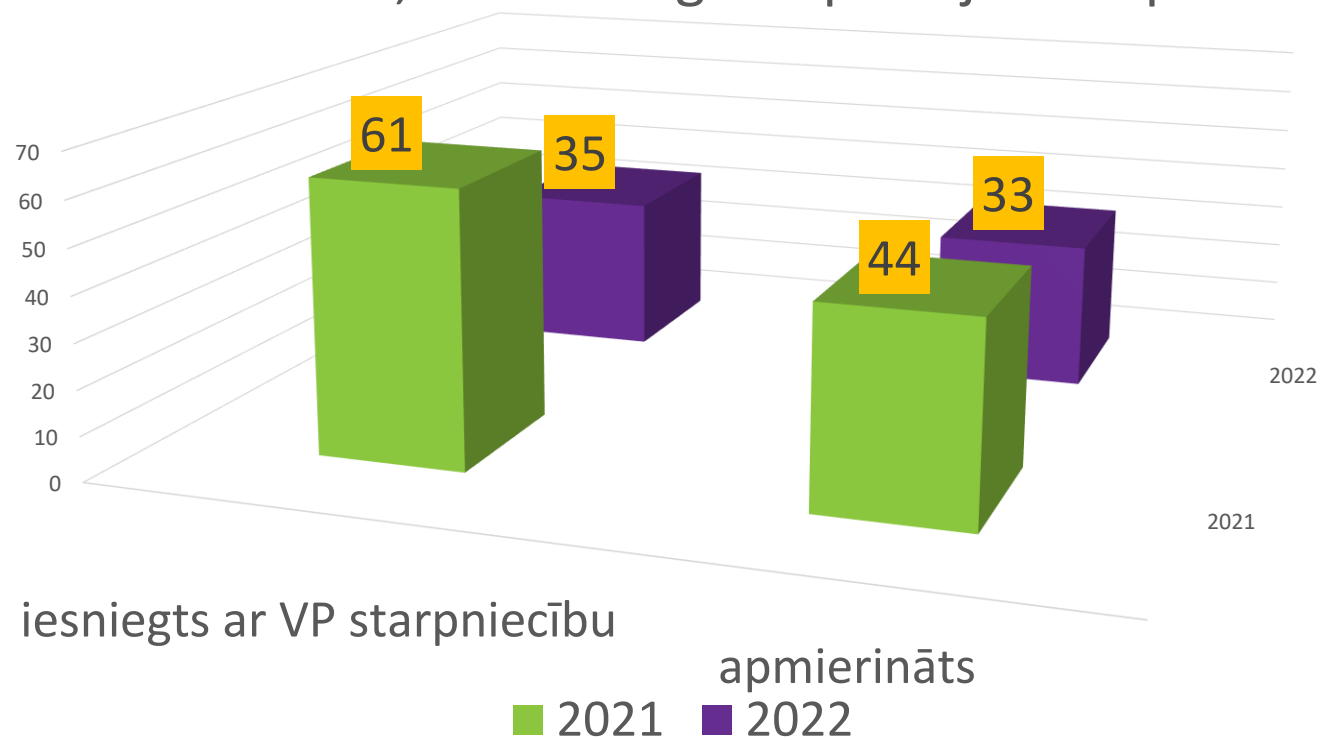

Apstākļu vērtējums lēmumos

- Nepietiekams pieteicēja iesniegto pierādījumu klāsts, kā tas nostiprināts CPL, tiesām arī praksē nav liedzis izskatīt pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību un to piemērot.
- Tiesas uzticas pieteikumos norādītajai informācijai, neskatoties uz to, ka pieteikums var nesaturēt pietiekamus pierādījumus, kas to apliecina.
- Bieži vien tiesu nolēmumos tiesas norāda vien konkrētos pagaidu aizsardzības līdzekļu aprakstu no CPL normām, nesasaistot tos ar faktiskajiem apstākļiem.

Polīcijas lēmumi par nošķiršanu

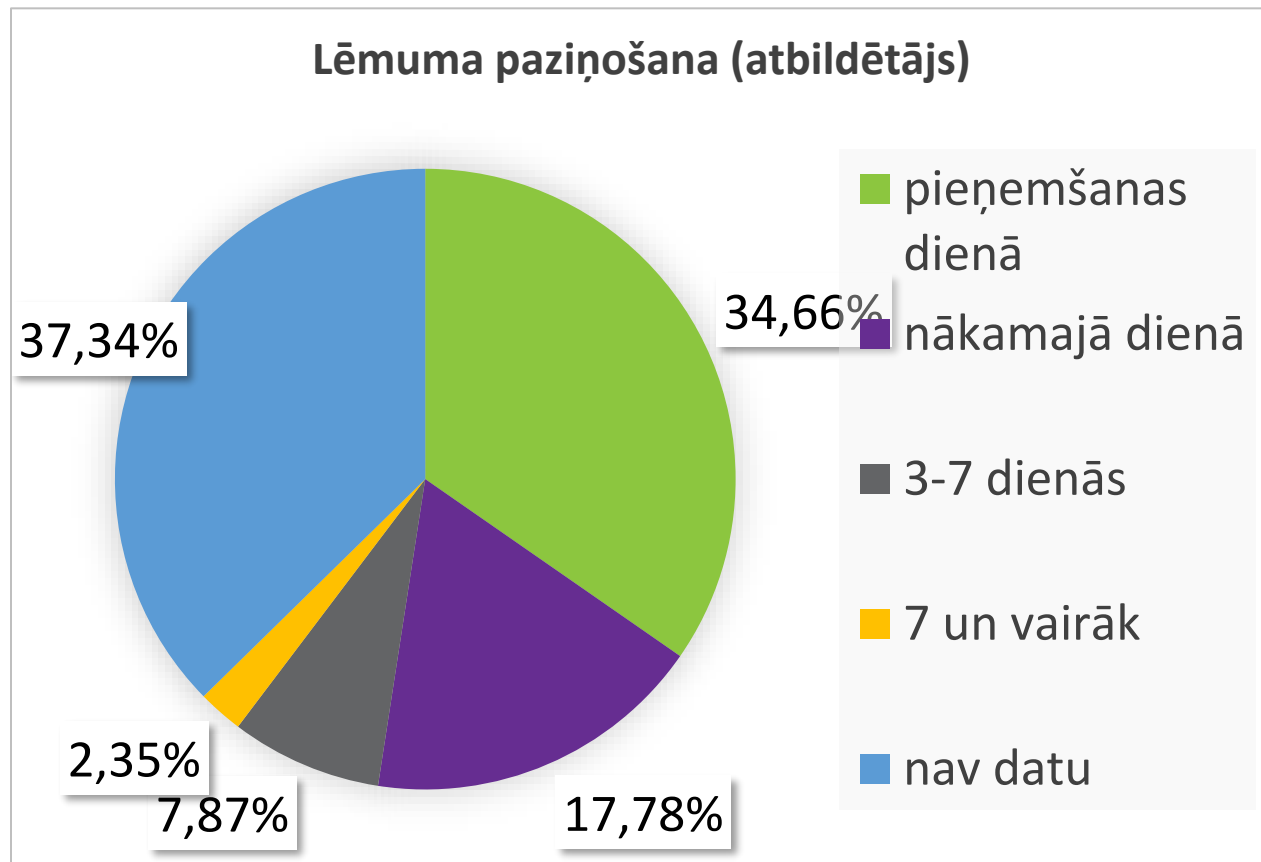
Pieteikumi, kas iesniegti ar policijas starpn.

Blakus lēmumi

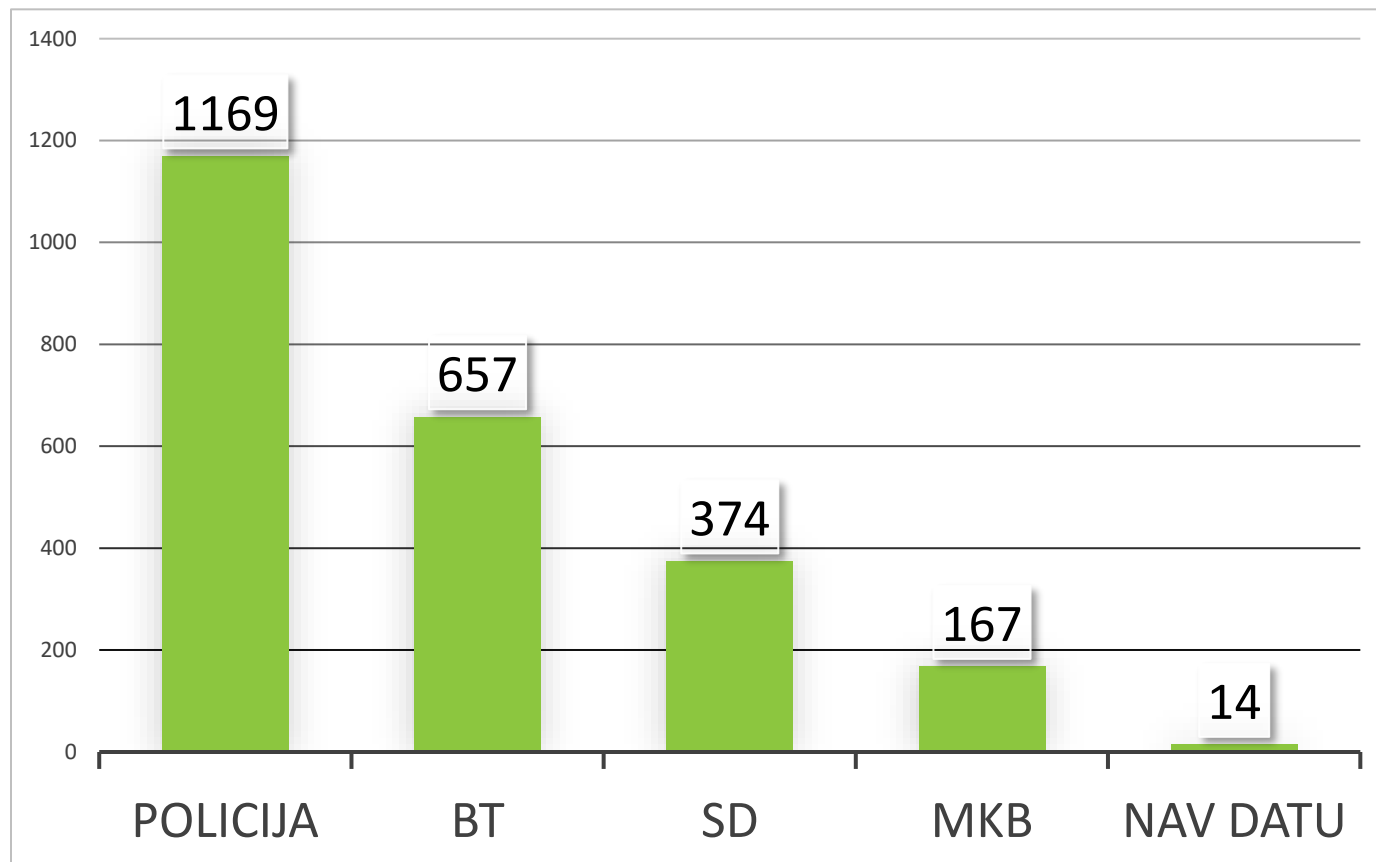
- Par nepatiesu ziņu sniegšanu
Blakus lēmums – 1 gadījumā
- Konstatējot iespējamu noziedzīgu nodarījumu
Blakus lēmumi – 12 gadījumos

Atbildētāja informēšana par lēmumu par pagaidu aizsardzību

- 37,34% - nav datu par atbildētāja iepazīstināšanu ar lēmumu.
- No tiem vismaz 120 gadījumos nebija datu no VP par to, kad lēmums izpildīts

Lēmuma paziņošana iestādēm

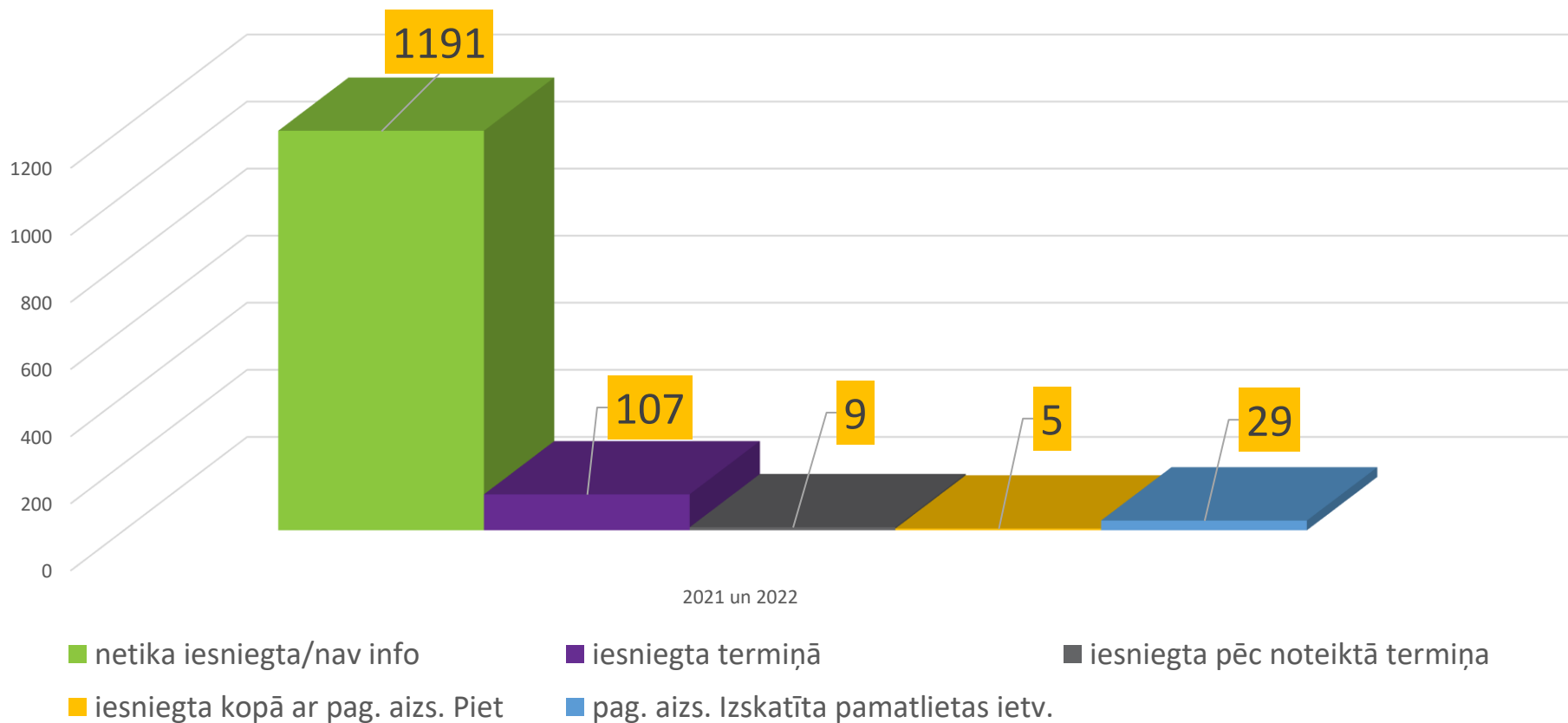

- Statistika par 2021. un 2022. gadu
- No kopumā 1191 apmierinātiem pieteikumiem

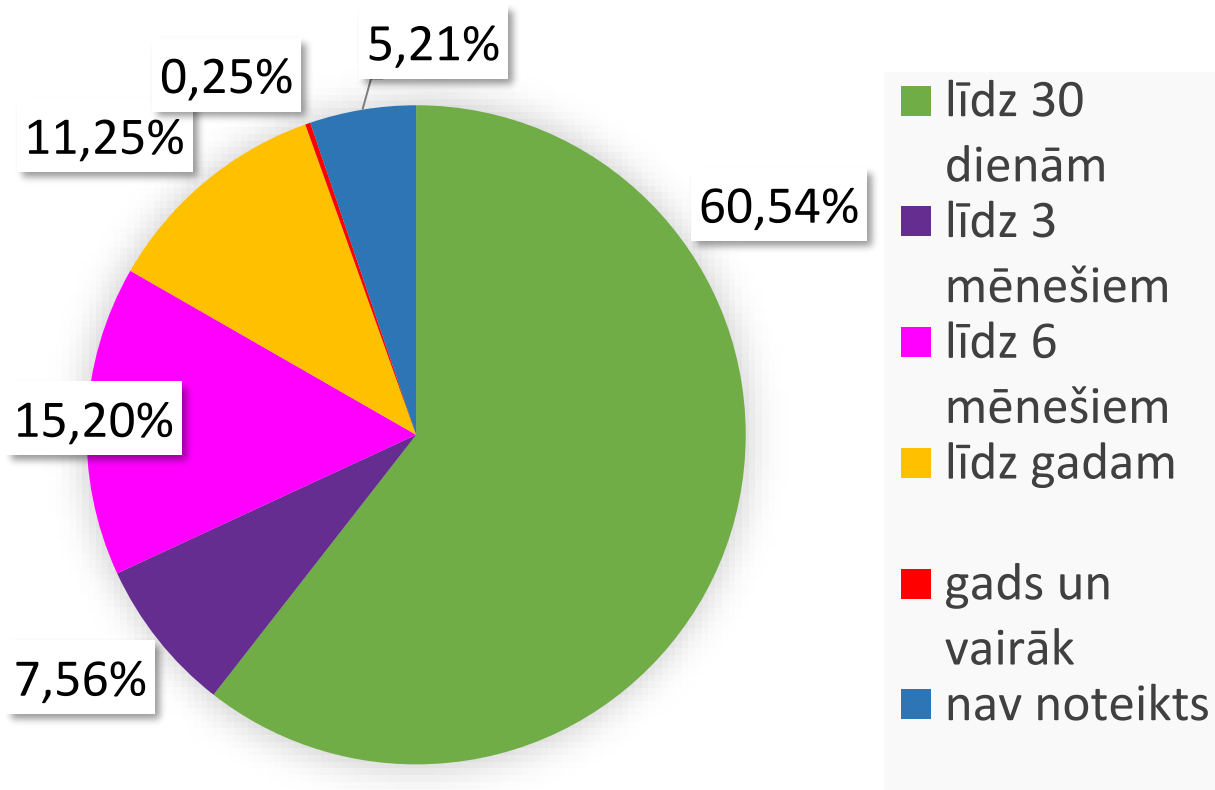
6. Pamata prasības iesniegšana

Cik iesniedz, termiņu ilgums

Prasības iesniegšana lēmumā noteiktajā termiņā

Tiesu noteiktie termiņi prasības iesniegšanai

- 61 reizi tiesa noteica par 30 dienām ilgāku termiņu prasības iesniegšanai, nosakot pienākumu pamest mājokli

7. Blakus sūdzību iesniegšana

Blakus sūdzības (1)

- 29 blakus sūdzības par lēmumu noraidīt prasītāja pieteikumu par pagaidu aizsardzību
 - 3 lietās lēmums atcelts, pieteikums izlemts vai nodots izlemšanai
 - 4 blakus sūdzības atzītas par neiesniegtām
- 2 blakus sūdzības par daļēji apmierinātu prasītāja pieteikumu
 - viena daļēji apmierināta

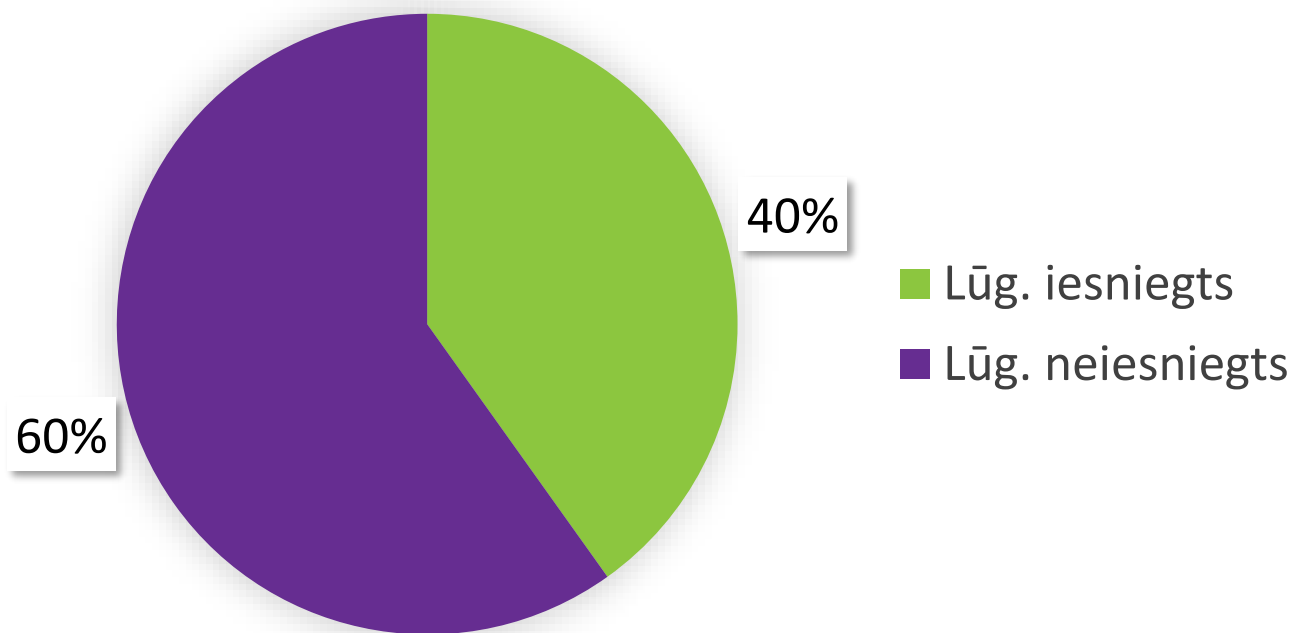
Blakus sūdzības (2)

- 1 blakus sūdzība par daļēji atceltiem pagaidu aizsardzības līdzekļiem (no prasītāja)
 - 1 daļēji apmierināta
- 12 atbildētāju blakus sūdzības par atteikšanos atcelt iepriekš noteiktos pagaidu aizsardzības līdzekļus vai to daļēju atcelšanu
 - 8 blakus sūdzības noraidītas
 - 4 lietās lēmums atcelts un piet. izlemts vai nodots jaunai izskatīšanai

8. Lūgumi atcelt lēmumu par pagaidu aizsardzību

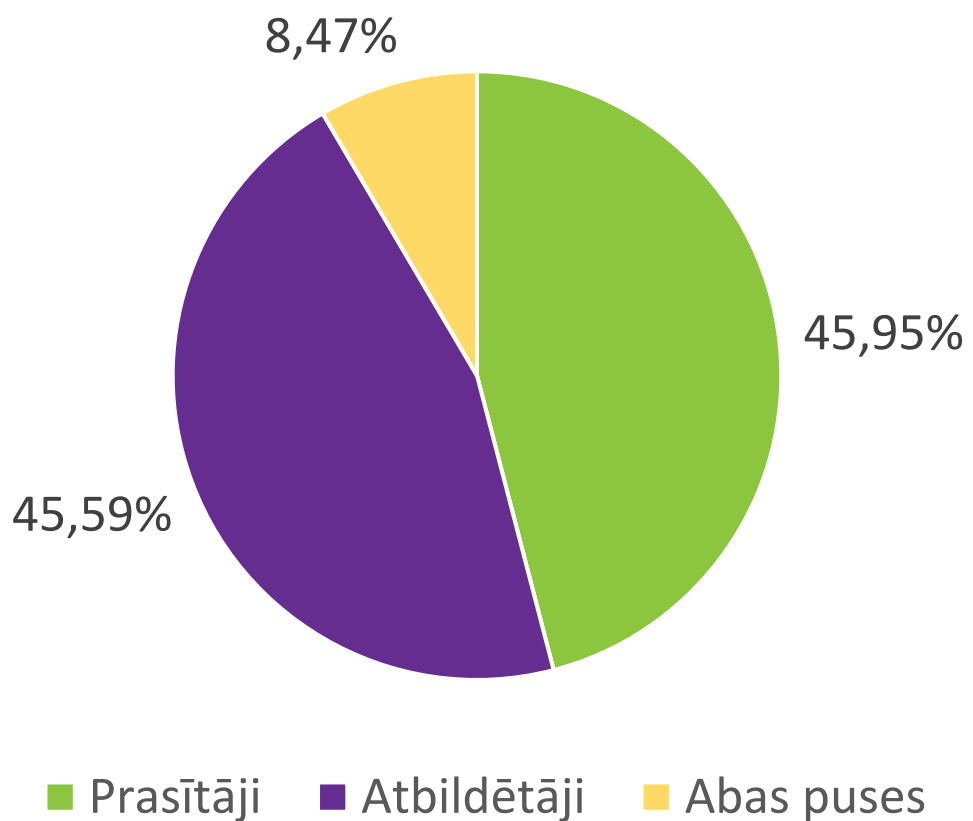
Lūgumu atcelt lēmumu izskatīšana

Lūgums atcelt lēmumu

- No 1191 lietām par pagaidu aizsardzību 478 lietās iesniegts lūgums atcelt vai grozīt pagaidu aizsardzību
- No 478 lūgumiem 173 (36%) vismaz daļā apmierināti

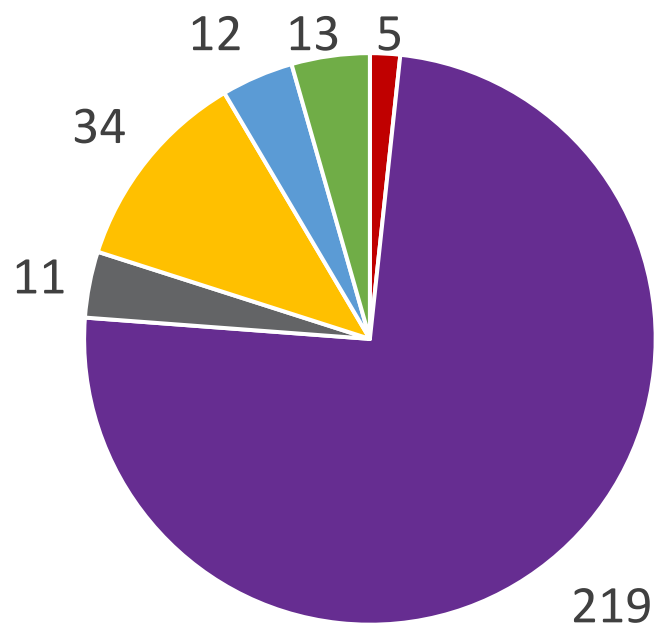
Kas iesniedz lūgumus atcelt vai grozīt lēmumu

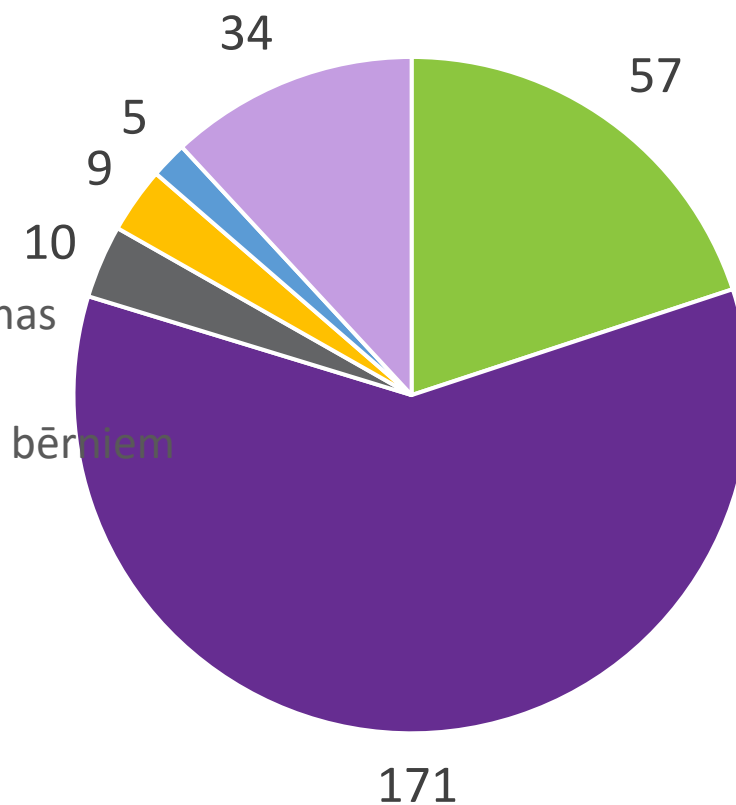
- Pusē gadījumu atcelt pagaidu aizsardzību lūdz prasītāji, 255.
- Atbildētāji lūgumu iesnieguši 253 reizes
- Abas puses lūgumus iesniegušas 47 lietās

Lūgumu pamatojums

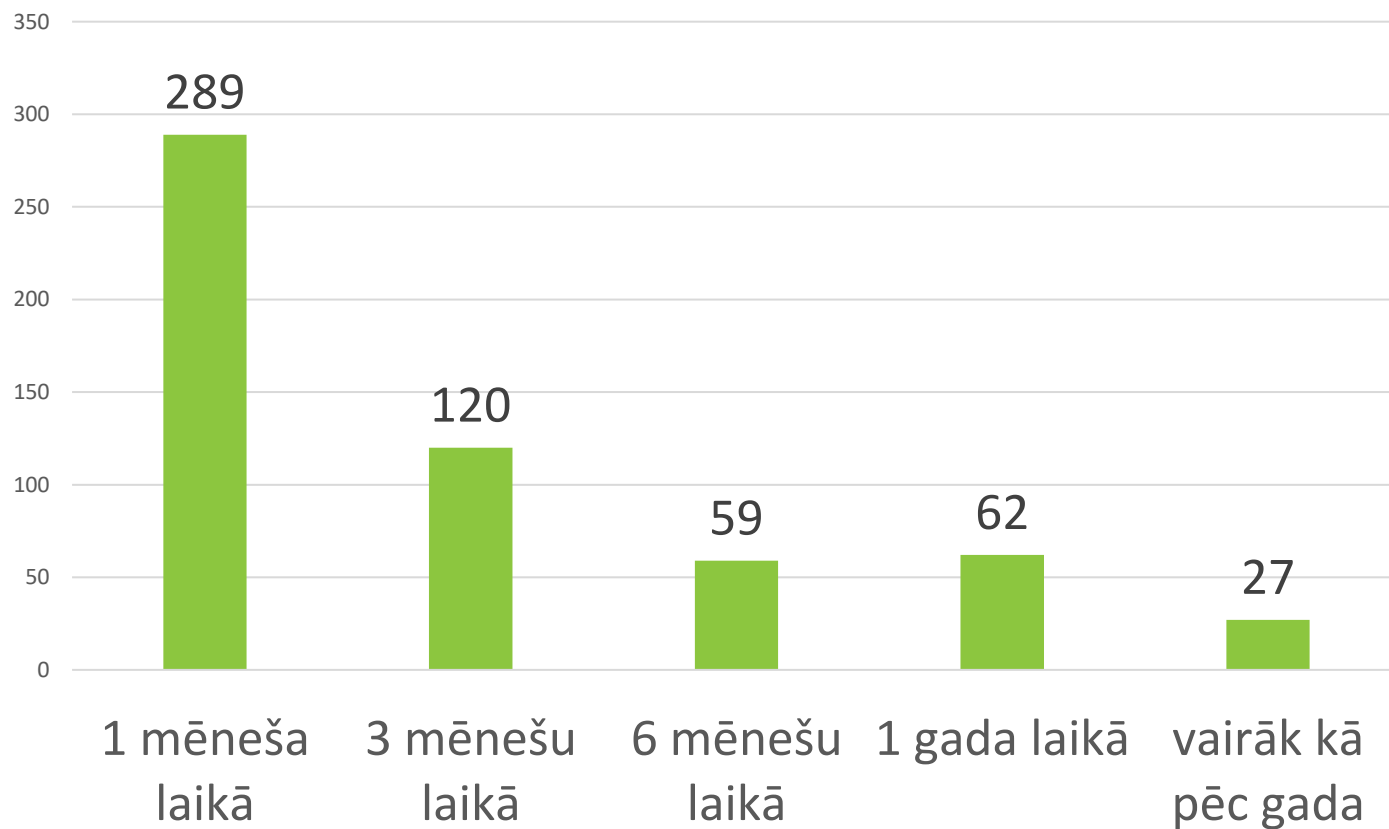
- Tikai prasītāji
- Beidzies termiņš
 - Mainījušies apstākļi
 - Lai risinātu atb. sask. ar bērniem
 - Nav motivācijas
 - Citi iemesli
 - Apstrīd piem. pamatu

- Tikai atbildētāji
- Mainījušies apst.
 - Apstrīd piemērošanas pamatu
 - Lai risinātu sask. ar bērniem
 - Nav motivācijas
 - Citi iemesli
 - Beidzies termiņš

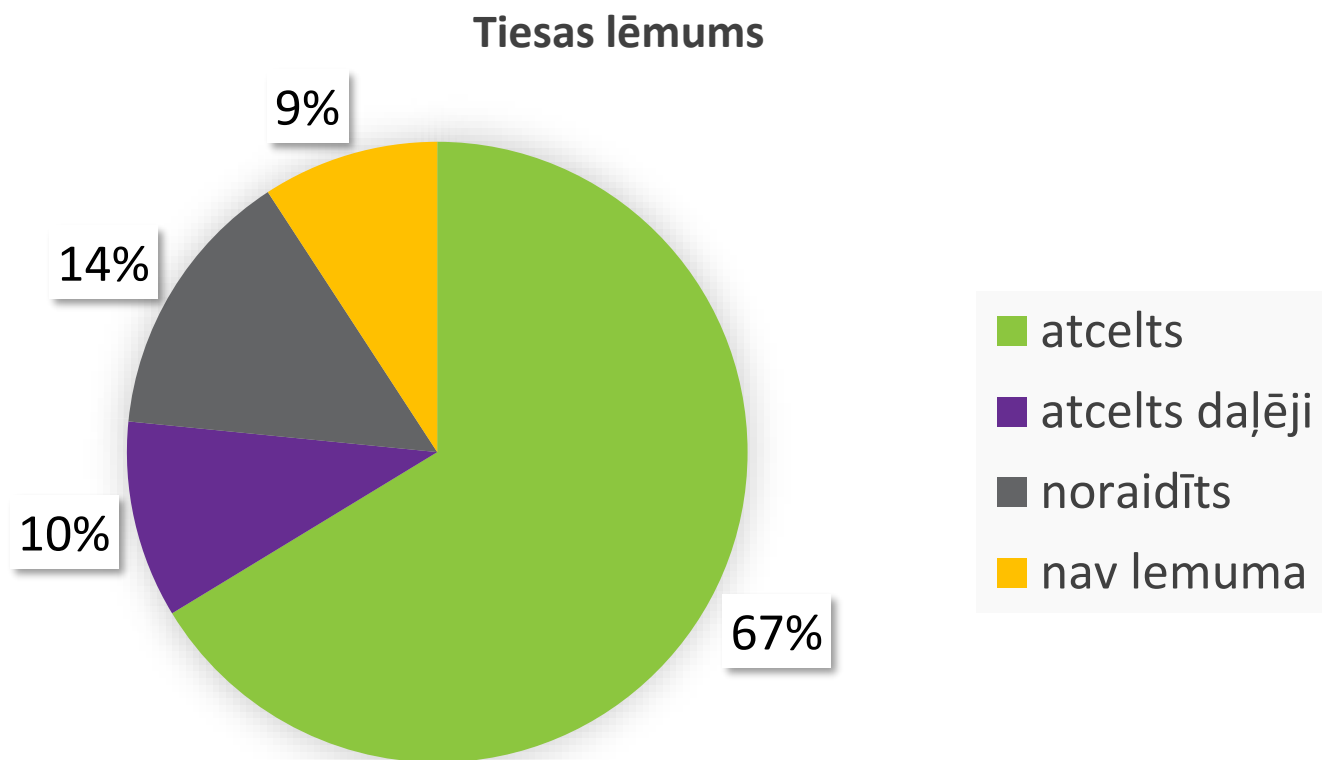

Lūgumu iesniegšanas termiņi

- Pirmā mēneša laikā visbiežāk lūdz prasītāji īsi pēc lēmuma pieņemšanas.
- 10 dienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas no prasītājiem saņemti 33 lūgumi atcelt lēmumu

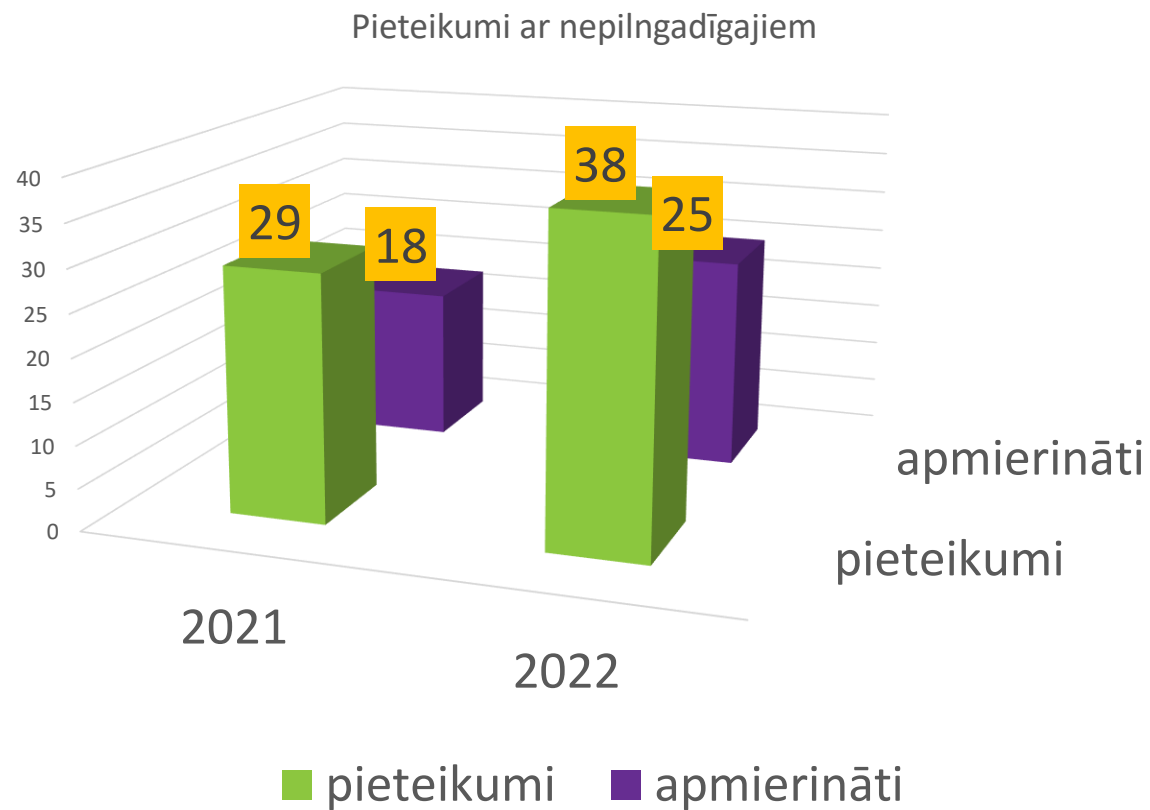
Tiesas vērtējums

- No 67% (368) atcelto lēmumu 26% lietās izskatīti atbildētāja lūgumi, t.sk. situācijās, kad atbildētājs norādīja uz nepatiesu ziņu sniegšanu pieteikumā.

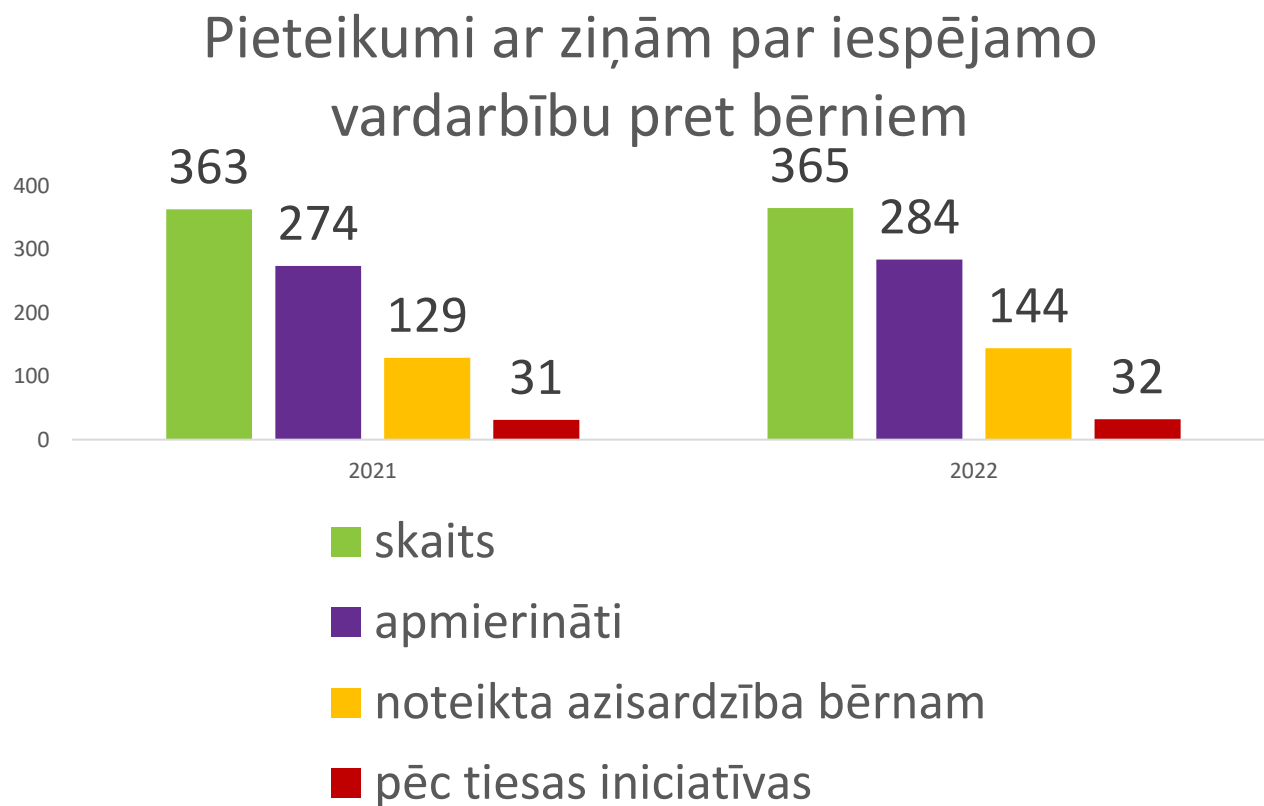
9. Pagaidu aizsardzība pret vardarbību bērniem

Bērni kā prasītāji

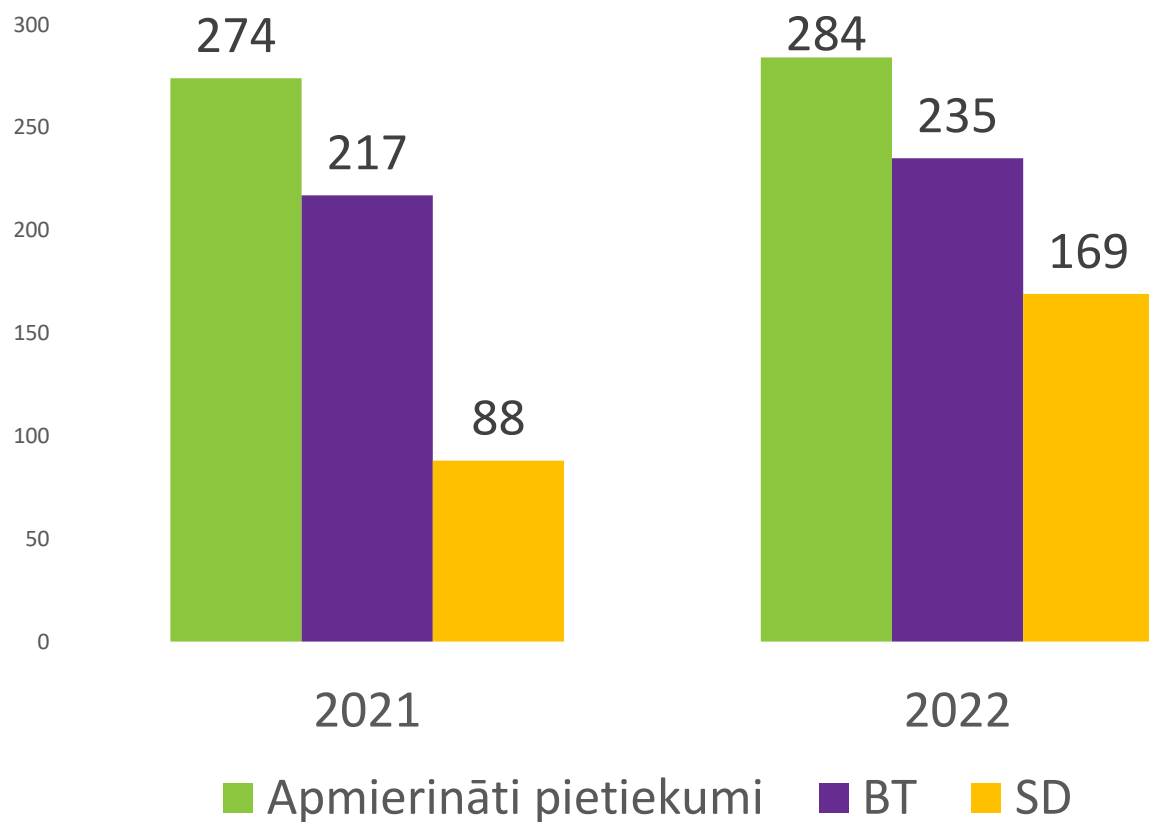
- 67 pieteikumi no bērniem
- Pieteikumu skaits, kur norādīts uz vardarbību pret bērniem – krietni augstāks

Pieteikumi ar ziņām vardarbību pret bērniem

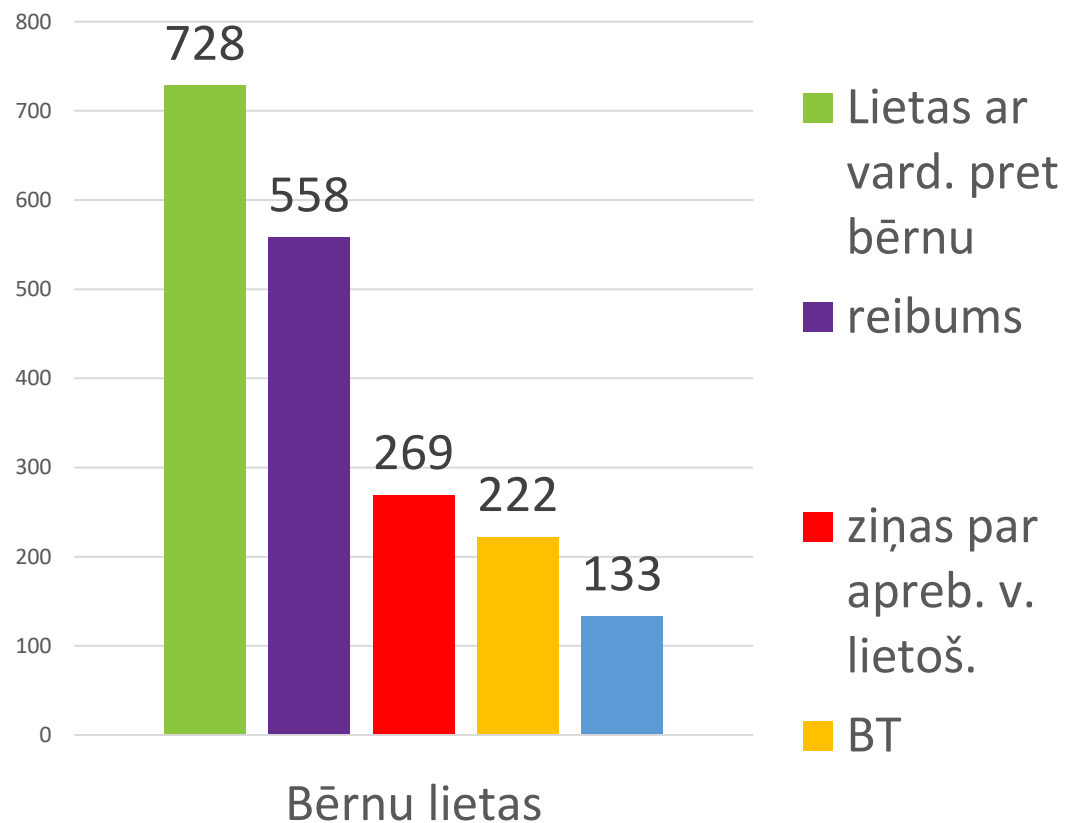
- Noteiktā pag. aizsardzība bērnam 129 un 144 pieteikumos ietver reizes, kad, tiesas ieskatā, aizsardzība vecākam pasargās arī bērnu
- Skaits ietver arī vardarbību bērna klātbūtnē

Lēmumu nosūtīšana atbildīgajām iestādēm

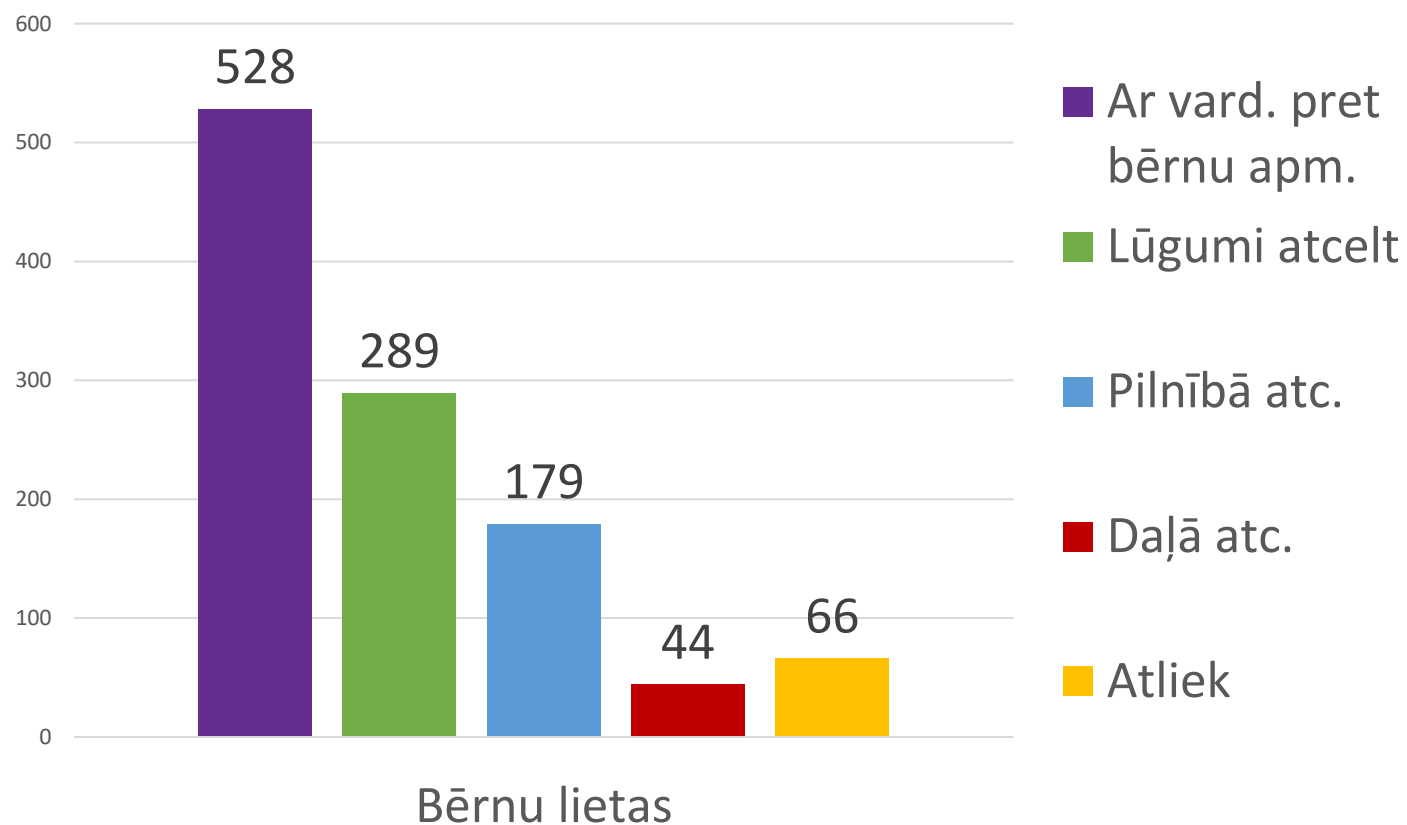
- Ne visos gadījumos bāriņtiesas tiek informētas par lēmumiem, kuros, iespējams, konstatēta vardarbība pret bērnu
- Sociālais dienests par šādiem lēmumiem tiek informēts vēl retāk
- Ar retiem izņēmumiem lēmums nav paziņots VP, bet bija paziņots BT vai lietā nebija informācijas (13)

Vardarbība pret bērnu un apreibinošo vielu lietošana

- Bāriņtiesai un sociālajam dienestam nosūtīto lēmumu skaitam būtu jāsakrīt

Atceltie/neatceltie lēmumi

- Nav informācijas, kāds ir iznākums 66 lietās ar iespējamu vardarbību pret bērnu

Rekomendācijas

Rekomendācijas (1)

- Veicināma CPL 250.⁵⁸ panta trīspadsmitās daļas trešā teikuma piemērošana praksē, vairāk informējot puses par šajā pantā paredzētajām tiesībām tikt uzklausītām atsevišķi.
- Nepieciešama diskusija par tiesu prakses maiņu, nepieļaujot gadījumus, kad piektdienā vai pirms oficiālajām brīvdienām iesniegts pieteikums paliek neizskatīts līdz nākamajai darba dienai, piemēram, pirmdienai.

Rekomendācijas (2)

- Jāveic informējošais darbs ar sabiedrību, skaidrojot atšķirības starp pagaidu aizsardzības pret vardarbību mehānismu tiesā un policijas pieņemto lēmumu par nošķiršanu
- Attiecībā uz aizsardzības līdzekļa – vizuālas/fiziskas saskares aizliegums piemērošanu, būtu ieteicams atrunāt, ka nejaušas vizuālas un/ vai fiziskas saskares situācijā atbildētājam ir pienākums to nekavējoties pārtraukt un pretējā gadījumā neatkarīgi no faktiskā attāluma starp prasītāju.

Rekomendācijas (3)

- Diskutēt par nepieciešamajiem grozījumiem CPL nosakot lēmuma spēkā esamības termiņa noteikšanu, ja pamatprasība tiesas noteiktajā termiņā nav iesniegta, tiesas rīcību, ja pieteicējs neierodas uz sēdi pēc aicinājuma saņemšanas un nepaziņojot par neierašanās iemesliem.
- Tiesām, valsts un pašvaldības iestādēm nepieciešams aktīvā sadarbīties sevišķi reģionos ar augstu vardarbības reibumā pieteikumu skaitu, t.sk., veicot aktīvās profilaktiskās darbības ar personām, kuru vardarbības risks reibumā ir paaugstināts vai jau ir konstatēts.

Rekomendācijas (4)

- Pilnveidot un uzlabot tiesas nolēmumu motivāciju, lai atbildētājs un pieteicējs varētu pilnvērtīgāk izprast noteikto ierobežojumu būtību, kā arī netiktu nesamērīgi ietekmētas atbildētāja tiesību īstenošana, kuras nav saistītas ar vardarbīgām darbībām pret pieteicēju vai viņa ģimenes locekļiem.
- Veicināt vienveidīgas tiesu prakses veidošanu saistībā ar lietu vešanu un izskatīšanu, kas veicinātu sabiedrības kopumā pozitīvu priekšstatu par tiesu darbību.

Paldies par uzmanību!

Pētījuma autori:

Tiesībsarga biroja Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas
juridiskie padomnieki D. Lepika un J. Siļčenko
un vecākā juriste R. Cinava

daina.lepika@tiesibsargs.lv

juris.silcenko@tiesibsargs.lv

2024